

Люди

Тридцятикілометрова зона відчуження не має форму кола, як іноді помилково вважають. Радіаційне забруднення випало плямами, через вітер і погодні умови сформувалося кілька слідів. Тож зі сходу на захід зона відчуження розтягнулася більш як на 60 кілометрів, а з півночі на південь — на 30 кілометрів.

Ще один поширений міф — про спустошені та занедбані Чорнобиль. Багато хто вважає, що місто давно припало курявою. Чорнобиль справді евакуювали в травні 1986-го, однак нині тут вирує життя. На охайних вулицях ходять люди й метушаться комунальники. Утім, це здебільшого працівники зони і підприємств, що тут діють: персонал Державного агентства з управління зоною відчуження та його підрозділів, державного спецпідприємства «Екоцентр», що здійснює моніторинг радіоактивного фону, наукових і дослідницьких інституцій. Однак про повернення на цю територію людей для проживання нині не йдеться, каже радник голови Державного агентства з управління зоною відчуження (ДАЗВ) Олег Насвіт.

Звісно, є самосели — люди, що самостійно повернулись у свої домівки в зоні відчуження. Оскільки спочатку йшлося лише про тимчасову (на три місяці) евакуацію, вже восени 1986 року люди почали повертатися. Сьогодні таких самоселів, або повертанців, як називала їх Ліна Костенко, залишилося близько 130, більшість живе в місті Чорнобилі за 18 кілометрів від ЧАЕС, де інфраструктура найбільш розвинена.

Не варто забувати, що в зоні є абсолютно не придатні для проживання людей ділянки. Найбруднішою є десятикілометрова зона навколо ЧАЕС, яка за-

ймає близько третини території зони відчуження.

— Ця територія забруднена трансурановими елементами — це уран, плутоній, америцій. Вони мають дуже довгий період напіврозпаду: для плутонію-239 це 24 тисячі років, для плутонію-240 — 6,5 тисяч, — пояснює Олег Насвіт.

За його словами, на решті території, а це близько 70% зони відчуження, рівень забруднення такий, що там можна дозволити культивування сільськогосподарських земель. Однак всю інфраструктуру, зокрема соці-

альство має придумати, яким чином розібрати й захоронити 200 тонн радіоактивних відходів, що залишилися з розплавленого реактора. Поки що таких технологій немає. Планують, що справу з рештками реактора матимуть роботи, але їх потрібно придумати й випробувати...

Крім того, у десятикілометровій зоні споруджено сховище для відпрацьованого ядерного палива з першого, другого і третього блоків ЧАЕС, яке збудувала

на 4000 МВт, однак проєкт може стати лише початком. Планують, що в найближчому майбутньому територію десятикілометрової зони можуть вкрити сонячні електростанції. За останні три роки надійшло понад 60 заявок на відведення земельної ділянки для реалізації проєкту від вітчизняних та іноземних інвесторів, зокрема з Данії, США, Китаю, Німеччини, Франції та Білорусі. Для потенційних інвесторів під розбудову со-

метрів. У ньому існує більш як 300 видів хребетних тварин і понад 1400 видів рослин.

Варто зауважити, що радіація вбила тут майже все, однак природа швидко відновилася, каже еколог, дослідник фауни Чорнобильської зони відчуження Сергій Гащак. Користь від відсутності людей перевищила шкоду від радіації. Так званий Рудий ліс 1986-го прийняв на себе потужний радіоактивний викид — уся живність і рослинність за-

гинула. Однак за 30 років виріс новий ліс: влітку тут шумить листя, співають птахи, літають комахи, і ніщо не нагадує про минулу катастрофу. За словами Сергія Гащака, у заповіднику з'явилися олені, дикі кабани, рись і бурі ведмеді. Навіть прижилися коні Пржевальського! Крім того, нині в зоні відчуження найвища в Україні кількість посівів і овків.

Туризм

Утім, людей у зоні стає дедалі більше. І йдеться не про науковців і охоронців, а про туристів. Інколи, залежно від пори року й погоди, на КПП можна побачити до восьми туристичних автобусів. На пунктах пропуску навіть є кіоски із сувенірами: карти зони, магніти, протигази тощо. Екскурсії в Чорнобильську зону організовує кілька туроператорів, і більшість із них займаються тільки турами в Чорнобиль. Протягом 2019 року в зоні побувало понад 107 тисяч туристів. Це на 44 тисячі більше, ніж 2018-го, що є абсолютним туристичним рекордом Чорнобиля. Як повідомляють у ДАЗВ, майже 80% відвідувачів приїхало з-за кордону. Головна причина підвищеної цікавості до ЧАЕС — вихід серіалу НВО «Чорнобиль», у якому розповідають про аварію 1986 року.

Найбільше туристів цікавлять місто Прип'ять, саркофаг четвертого енергоблоку ЧАЕС, а також секретний радар радянських часів Дуга-1. Проте в уряді впевнені, що потенціал цієї зони більший за традиційні місця туристичного маршруту. У липні 2019 року Президент Володимир Зеленський підписав указ про розвиток туризму в Чорнобильській зоні. Відповідно до нього планують створити нові туристичні маршрути, збудувати нові КПП й відремонтувати нинішні, скасувати заборону на відеозйомку й поліпшити мобільний зв'язок.

2020-го виповнюється 34 роки відтоді, як сталась аварія на Чорнобильській АЕС.

Зона сьогодні: наука, альтернативна енергетика й туризм

Одразу після вибуху реактора територію в 30 кілометрів навколо станції евакуювали — відселили понад 116 тисяч жителів. Тисячі гектарів землі та лісу, природні й водні ресурси, домівки й плани людей, котрі жили там, поховала радіація. Десятки населених пунктів щезли з мапи України. Здавалося, ця територія мала б назавжди зникнути з пам'яті й порядку денного. Проте зона відчуження й надалі нагадує про себе. Сьогодні ця територія має неабиякі перспективи, а відсутність людей, здається, пішла їй на користь. Чим нині живе Чорнобильська зона, дізнавався «Кур'єр».

альну, там знищено, тому заселяти на цю територію людей немає жодних підстав.

Нова арка

2017 року зруйнований четвертий енергоблок накрили новим безпечним конфайнментом у вигляді арки. За словами урядовців, після цього радіоактивний фон суттєво зменшився. Новий конфайнмент ізолював об'єкт «Укриття» (більш відомий як саркофаг) від навколишнього середовища. Проте старий саркофаг невдовзі вичерпає ресурс, який у нього заклали розробники. Тож нагальне завдання — розібрати нестабільні конструкції всередині нового конфайнменту. Термін його служби — 100 років. За цей час

американська компанія Holtec на кошти міжнародних донорів. Протягом десяти років сюди перенесуть паливо зі сховища на території станції, адже термін його дії закінчився.

Альтернативна енергетика

Символічним є той факт, що на місці найбільшої ядерної катастрофи у світі нині розвивають альтернативні джерела енергії. Зокрема, 2018 року на території ЧАЕС, майже впритул до зруйнованого реактора, запрацювала сонячна електростанція спільного українсько-німецького проєкту. Потужність станції — 1 МВт. Ця цифра може здаватися смішною порівняно з ЧАЕС, яку було розрахо-

ваної енергетики пропонують 25 квадратних кілометрів вільних земель у межах зони відчуження. А в листопаді позаминулого року український уряд відвів ділянку для будівництва вітрової електростанції, частина якої лежить у зоні відчуження.

Заповідник

2017 року на території зони відчуження почав діяти Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник. Його територія займає дві третини зони відчуження. Це найбільший заповідник в Україні — його площа понад 2000 квадратних кіло-

Вогонь — ворог

Останніми роками великою проблемою для зони відчуження є пожежі.

Посушлива погода, шквальні вітри, легкозаймистість трав'яного настилу, очерету й лісової підстилки, а іноді людська недбалість і навмисні підпали спричиняють масштабні лісові пожежі в Чорнобильській зоні. Квітень цього року також не став винятком. Рятувальники захищають від вогню насамперед об'єкти критичної інфраструктури, не дають поширитися полум'ю в напрямку міста Прип'ять, Чорнобильської атомної електростанції та сховищ ядерних відходів. А от унікальний рослинний і тваринний світ під час лісових пожеж страждає найбільше. І як зарадити цій біді, відповіді поки що немає.

Кілька фактів про зону

■ Єдине місце на планеті, де «зберігся» СРСР. Назви вулиць, пам'ятники радянської епохи й гасла на деяких будинках нагадують про часи Радянського Союзу. А в одному з дворів можна побачити останній в Україні пам'ятник Леніну.

■ У багатьох місцях зони рівень радіації досі смертельний. Радіація навколо ЧАЕС осідає острівцями, тому деякі ділянки в десятикілометровій зоні небезпечніші за територію станції. Зокрема, радіаційний фон біля стели «ЧАЕС ім. В.І. Леніна» сягає 1200 мкР/год., тоді як біля станції він не перевищує 300 мкР/год. Для порівняння: радіаційний фон Києва становить у середньому 11 мкР/год.

■ Дороги в зоні відчуження ідеально рівні, без єдиної вибоїни. Рівне асфальтне покриття покладено з певною метою. Вантажівки, що перевозять радіоактивні відходи на дослідження чи зберігання, за регламентом мають пересуватися зі швидкістю не більше як 40 км/год., щоб вантаж не розсипався.